

(afbeeldingen en programma lezingen en excursies ontbreken)

- [Van het bestuur - Finette van der Heide](#)
- [Redactioneel - Tobias Woldendorp](#)
- [Bericht van de penningmeester - David Ng](#)
- [2007 Linnaeusjaar - Nico Schonewille](#)
- [Stadsvogelconferentie - Evert Pellenkoff](#)
- [Beste vrijwilliger - Bert Verweij](#)
- [Vlinders vangen - Evert Pellenkoff](#)
- [Struinen in de duinen - Evert Pellenkoff](#)
- [Raamslachtoffers en vogelgriep - Evert Pellenkoff](#)
- [Busexcursie Meijendel - Jan Simons](#)
- [Verslag fiets- en vaarexcursie Botshol - Kinie Lont](#)
- [Verslag wandelexcursie Blauwe kamer - Karin Tromp](#)
- [Pelagisch jagen op de Noordzee - Loes en Frans van der Feen](#)
- [Waarnemingen - Evert Pellenkoff, Geert Timmermans & Henriette Zoetenlief](#)

VAN HET BESTUUR

Het is de bedoeling dat ik u in ieder Blaadje op de hoogte houd van wat er in het bestuur gaande is. Het stukje dat ik voor Blaadje 3 had gemaakt is door een misverstand niet geplaatst. Daarom een korte samenvatting van wat daar aan de orde kwam:

- Een toelichting op [onze brief aan minister Peijs](#) die wel in Blaadje 3 heeft gestaan. Gelukkig hebben alle acties tegen de verbindingsweg tussen de A6 en de A9 door De Hoge Dijk en het Geingebied naar het Naardermeer geholpen. De weg komt er niet. Hoe de problemen op de A9 zullen worden opgelost is nog onduidelijk, wel worden de wegen van Amsterdam naar Almere verbreed. Dat was overigens een plan dat al langer klaar lag.
- Een verslag van ons afscheid van Geert Timmermans, Gerritje Nuisker en Fons Bongers. De website van de bezoekboerderij in de Rondehoop waar we boerengolfden wil ik u niet onthouden, want het is echt een aanrader voor een uitje: www.boerderijpolderzicht.nl.
- Tot slot aandacht voor de markten waar we met een kraampje namens de KNNV gestaan hebben. Dat ervaren wij als een goede manier om meer bekendheid te geven aan het bestaan van de KNNV en eventueel om leden te werven. Het is in ieder geval erg leuk om met mensen over onze activiteiten te praten. Helaas konden we maar twee van de vier keer een stand bemensen, omdat we een te klein groepje zijn. Het zou geweldig zijn als er een kraamwerkgroep van start kon gaan die zich met het organiseren hiervan bezig houdt. Mocht u daarin geïnteresseerd zijn meld u dan aan bij Karin Wijnkoop.

Dit brengt mij op het onderwerp promotie, waar wij in het bestuur ook aandacht aan besteden. De landelijke KNNV heeft ons gevraagd of wij een lid van de afdeling Amsterdam als grootste KNNV afdeling, in de landelijke promotiecommissie willen afvaardigen. Wij hebben Evert Pellenkoff gevraagd dat te doen en hij heeft twee vergaderingen bezocht.

De promotiecommissie heeft in 2005 een promotieplan gemaakt, waarin onder meer gesteld wordt dat de KNNV naar een opener imago moet streven. Dit kan bijvoorbeeld door activiteiten aan te bieden aan natuurliefhebbers die (nog) geen lid zijn. Dit jaar heeft een studente Bestuurs- en Organisationswetenschappen, Bo van Grinsven, een onderzoek gedaan naar de invloed van het imago van de KNNV op het ledental. Ik vond haar scriptie die ik via Evert kreeg erg boeiend. Gaandeweg haar onderzoek moest ze de vraag bijstellen omdat bleek dat er binnen de KNNV zeer verschillend gedacht werd over doelgroepen, gewenste uitstraling enz. Haar conclusie is eigenlijk:

1. richt je op de oudere doelgroep, die heeft veel vrije tijd, belangstelling en kennis (en er komen steeds meer ouderen!)
2. onderscheid je door de aanwezige kennis
3. het imago is niet afhankelijk van de leeftijd van je leden, maar van de activiteiten die je organiseert
4. maak door folders, open avonden en/of excursies en lezingen duidelijk wat de KNNV doet en welke voordelen het biedt om lid te zijn.

Wij nemen dat ter harte, dat deden we trouwens al langer, en daarom nodig ik u uit voor onze open Nieuwjaarsreceptie op 13 januari (zie elders in dit Blaadje).

Overigens is het ook leuk om open dagen die door anderen georganiseerd zijn te bezoeken en daarom wijs ik u ook graag op de Noord-Hollandse Natuurdag die Landschap Noord-Holland organiseert op 9 december in Aristo Amsterdam, Teleportboulevard 100 (bij station Sloterdijk). Tussen 10.00 uur en 16.00 worden daar allerlei interessante lezingen gegeven en het is gratis toegankelijk.

Tot slot: volgend jaar is het Linnaeus-jaar en wij zullen zeker iets organiseren in dat kader, mogelijk in samenwerking met de Hortus.

Finette van der Heide

REDACTIONEEL

In al die negen jaren dat ik in de redactie zit van de KNNV afdeling Amsterdam heb ik nog nooit zoveel excursieverslagen gezien. De waarnemingen buitelen over elkaar en als je het allemaal zo achter elkaar leest lijkt het wel of het heel goed gaat met de Nederlandse natuur. Wat valt nog meer op?

Dat er in de taxonomie nog steeds een oorlog woedt tussen de rekkelijken en de preciezen. In dit Blaadje is dat zeer zichtbaar. Er is nog steeds geen eenduidigheid over de schrijfwijze van soortennamen. Wel of geen hoofdletter? Dat staat nog steeds ter discussie. Nog steeds, want een kleine twee jaar geleden werd er in Blaadje hevige strijd gevoerd, met felle polemieken. Zo herinner ik me de inzet van ex-vice voorzitter Joost Kazus om de kleine letter omwille van de leesbaarheid te handhaven...of was het nou toch net andersom? In dit Blaadje van najaar 2006 buitelt alles lekker over elkaar heen: Jan van genten, Slijkkruid, dodaarsjes, Jan -van- Genten. Elke scribent heeft zo zijn schrijfwijze. Daar valt als redactie niet tegenop te redigeren. Vandaar dat elk stuk zijn eigen signatuur heeft. En zal blijven behouden.

Tobias Woldendorp

BERICHT VAN DE PENNINGMEESTER

Het jaar nadert alweer zijn einde, hetgeen inhoudt dat in dit Blaadje een acceptgiro is bijgevoegd, voor de contributie voor 2007.

De gestelde contributiebedragen, gewone leden: €24,50 en huisgenootleden: € 7,50 zijn nu al enige jaren vast. Met de binnengekomen bedragen worden al onze activiteiten bekostigd, zowel in de afdeling, alsmede de landelijke activiteiten, door middel van de afdracht aan de KNNV landelijk.

Voor 2006 zijn in de VV van april 2005 de volgende afdrachtbedragen aan de landelijke vereniging vastgesteld:

- Gewone leden in 2006 € 17,00
- Huisgenootleden in 2006 € 6,50

Dit houdt in dat we per lid € 7,50 (per huisgenootlid €1,00) netto overhouden, los van het extra bedrag dat we van de leden als donatie krijgen.

Gelukkig hebben we als een van de grotere afdelingen van de KNNV (de grootste?) een substantieel en stabiel ledenaantal. Hierdoor zijn de inkomsten zodanig dat we dingen kunnen blijven organiseren zoals twee maal per jaar een busexcursie, naast alle andere excursie's, lezingen e.d. Ook het boekje '[Vogelen in Amsterdam](#)', dat naar elk lid is opgestuurd, is ook zo'n krent in de pap.

Door aanpassingen bij de Postbank, waar de rekening van de afdeling bij ondergebracht is, is het innen van de contributie wat complexer geworden, althans de administratie ervan. Per 1 januari 2007 worden er geen afdrucken van de acceptgiro meer meegestuurd, d.w.z. dat ik als penningmeester geen kopieën meer van uw acceptgiro zie. Voor de administratie van de betaling is het wel erg handig. Dit wordt voorlopig ondervangen door een extra nummer toe te voegen per acceptgiro, hetgeen echter veel extra werk zal betekenen.

Mijn verzoek aan u is derhalve, om het contributiebedrag voor 2007 al in 2006 te voldoen. Ondertussen wordt er gekeken hoe het verder in 2007 en verder beter zal moeten gaan. In het volgende Blaadje kunt u van mij een financieel overzicht over 2006 verwachten, met de gedane zaken over 2006 en de verwachtingen voor 2007.

David Ng

2007 LINNAEUSJAAR

Volgend jaar, om precies te zijn op 23 mei, zal het 300 jaar geleden zijn dat Carolus Linnaeus geboren werd. Hij was de zoon van een dominee en het was de bedoeling dat ook hij predikant zou worden. Maar dat is even anders gelopen. Linnaeus werd natuurwetenschapper. Zijn grootste bekendheid ontleent hij aan het feit dat hij alle planten en dieren twee namen gaf: een geslachtsnaam (met een hoofdletter) en een soortnaam (met een kleine letter) en daarmee een eind maakte aan de verwarring die er tot die tijd heerste op het gebied van de naamgeving. Zijn naamgeving wordt de binaire nomenclatuur genoemd (bini = dubbel; nomen = naam.) We geven een voorbeeld uit de plantenwereld.

In ons land zijn 3 soorten eendekroos: Puntkroos, Bultkroos en Klein kroos. Linnaeus bracht ze als volgt samen onder de geslachtsnaam Lemna (waarschijnlijk de oude Griekse naam voor eendekroos): Puntkroos werd (*Lemna trisulca* L.) (trisulca = driegroevig)

Bultkroos werd (*Lemna gibba* L.) (gibba = gewelfd)

Klein kroos werd (*Lemna minor* L.) (minor = klein)

Aan de L. kun je zien dat het Linnaeus is geweest die de naam bedacht heeft. Dikwijls wordt er ook nog een jaartal genoemd.

Een voorbeeld uit de dierenwereld. Katachtige dieren zoals een leeuw, een tijger en een panter horen eveneens bij elkaar. Dat moet je aan de naam kunnen zien. Linnaeus bracht ze samen onder de naam Felis (= kat):

Leeuw werd (*Felis leo* L.) (leo = leeuw)

Tijger werd (*Felis tigris* L.) (tigris = tijger)

Panther werd (*Felis panthera* L.) (panthera = panter)

Tot zover. In Blaadje 1 van 2007 zullen we meer over Linnaeus vertellen.

Nico Schonewille

STADVOGELCONFERENTIE

Vogelbescherming Nederland organiseerde op 25 april 2006 een stadvogelconferentie in de RAI te Amsterdam voor doelgroepen, die een rol kunnen spelen bij het vogelvriendelijker inrichten en beheren van stad en dorp. Het thema was: Vogels maken de stad verrassend leefbaar. Ik ging kijken voor de KNNV. Gemeenten, stedenbouwers, planologen, architecten, hoveniersbedrijven, beheerders van gebouwen, parken en begraafplaatsen, woningcorporaties, waterschappen, groenbedrijven, grote aannemersbedrijven, bouwbedrijven en projectontwikkelaars en hun belangenbehartigers zijn doelgroepen, die nodig zijn om met meer gerichte aandacht en creativiteit de stad aantrekkelijker te maken voor vogels en daarmee ook voor de mens. Daarnaast werden natuur- en vogelwerkgroepen en stadsecologen uitgenodigd om succesvolle voorbeelden van vogelvriendelijke inrichting van de steden en dorpen te presenteren. Op de Stadsvogelmarkt presenteerden tussen de lezingen door, vele organisaties, bedrijven en overheidsinstellingen hun vaak unieke projecten voor stadsvogels. Allerlei praktische, verrassende oplossingen en succesvolle voorbeelden konden worden bekeken en verzameld.

Steden en dorpen vormen het leefgebied van een grote diversiteit aan stadsvogels. Deze staan letterlijk dichtbij de mens en dragen bij aan het woongenot van velen. Voor veel mensen zijn stadsvogels de eerste kennismaking met de natuur. Sommige soorten als de merel doen het uitstekend in de stad, andere soorten als de huismus, huiswaluw en gierwaluw hebben het moeilijk. Zo is in enkele decennia het aantal broedparen van de huismus teruggelopen van zo'n 2 miljoen naar 1/2 miljoen. Wie had kunnen denken dat de - tot voor kort - meest algemene vogel van ons land op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels terecht zou komen? Gelukkig hoeft *Passer domesticus* nog niet als 'zeldzaam' bestempeld te worden, maar de drastische achteruitgang van de laatste jaren is een veeg teken en vraagt om actie. Veel is nog onbekend, maar een aantal oorzaken voor de achteruitgang van de huismus is al wel duidelijk: Er is minder openbaar groen in steden en vooral rommelige hoekjes vol met onkruid zijn verdwenen. Mussen houden van beschutting, terwijl steeds meer struiken en klimplanten in het openbaar groen worden weggehaald.

Particulieren houden van strak en netjes. Men vervangt hagen door schuttingen en een groene tuin met struiken door tegels en potten. Rondom steden en dorpen groeit nauwelijks nog zomergraan, waardoor er minder voedsel beschikbaar is in de nazomer. Broedplaatsen zijn ontoegankelijk geworden door het gebruik van hermetisch sluitende dakpannen, platte daken en door de toepassing van vogelschroot (plastic strips om vogels de toegang onder dakpannen te versperren. Door de handen ineem te slaan kan de teruggang gestopt worden. Vogelbescherming Nederland doet daarvoor een beroep op gemeenten, bouwbedrijven, woningcorporaties en groenbedrijven. Eis bij het zogenaamde Actieplan Huismus is dat de overheid het Bouwbesluit, dat het afdichten van gaten groter dan één centimeter doorsnede verplicht, wordt aangepast. Er dienen middelen beschikbaar gesteld te worden voor onderzoek naar effectieve beschermingsmethoden. Gemeenten moeten actief geïnformeerd worden over wat te doen voor dakbroeders als huismus, spreeuw en gierwaluw. Bij stedenbouwkundige ontwikkelingen dient rekening gehouden te worden met de behoeften van stadsvogels. Dit betekent dat het inplannen van kwalitatief hoog (ecologisch) openbaar groen een standaard onderdeel van de plannen moet zijn. Duurzaam bouwen, waarbij rekening gehouden wordt met stadsvogels, dient gestimuleerd te worden. Initiatieven voor het huismusvriendelijker maken van steden en dorpen dienen ondersteund te worden. Particulieren kunnen de helpende hand bieden door afgesloten ruimten onder de dakpannen weer toegankelijk te maken en speciale huismusnestkasten op te hangen. Een nieuw gepresenteerd alternatief is de vogelvide en strip kunststof profielen die alleen het onderste gedeelte van het dak toegankelijk maakt voor vogels en toch ventileert.

Maak tuinen weer huismusvriendelijker door struiken en groen aan te planten voor beschutting. Bijvoeren met zaden en brood helpt huismussen niet alleen in de winter maar ook de rest van het jaar.

Ik heb na drie jaar in de binnenstad weer een mussenechtpaar met twee bedelende jongen op mijn vetbol. De

presentator van Vroege Vogels deed enkele intermezzo's om de boel op te leuken, waaronder "Vive la Vide" (zie boven) met allerlei onnavolgbare woordspelingen op de mus zoals Nostradamus, leuk maar melig. De conferentie zelf was bedoeld om een uitwisseling op gang te krijgen over mogelijkheden om de kwaliteit van de stedelijke leefomgeving te verbeteren door meer aandacht te besteden aan vogels. Want vogels in de stad vinden we zeer belangrijk, zo bleek uit het tijdens de conferentie gepresenteerde onderzoek naar stadsmensen en stadsvogels. Reden genoeg dus voor Vogelbescherming Nederland om aan het eind van deze dag een actieplan Stadsvogels te overhandigen aan Ineke Bakker, Directeur Generaal van het Ministerie van VROM met het verzoek om een faciliterende en stimulerende rol te spelen. Zij beaamde dat er veel verbeterd kan worden aan de vogelvriendelijkheid van de stad. Het actieplan van de Vogelbescherming, waarin een rol is weggelegd voor gemeenten, architecten, groenbedrijven maar ook voor burgers, sluit mooi aan bij de wens van VROM en vele gemeenten om extra aandacht te besteden aan 'groen in en om de stad'. De uitvoeringspraktijk is echter weerbarstig omdat opdrachtgevers alles uitbesteden aan vaak kortzichtige uitvoerders die fouten maken bij maaibeheer, kappen en bouwbesluiten. Vooral handhaving en bescherming door de Algemene Inspectie Dienst (onbezoldigde ambtenaren!) of politie is armzalig, omdat genoemde handhavers vaak nauwelijks verstand van zaken hebben. Er wordt weinig geluisterd naar vrijwilligers en werkgroepen, die vaak meer expertise en kennis van de natuur hebben opgebouwd dan de betaalde beroepsmensen of die in ieder geval geen baas hebben die hen de politieke leer dicteert. In drie ronden werden steeds in drie zalen naar keuze korte presentaties gehouden waar studies en ervaringen werden toegelicht. De diverse sprekers tijdens de conferentie schetsten daarbij voorbeelden van de wijze waarop we het de stadsvogels beter naar de zin kunnen maken. Zelf bezocht ik "Leiden lekker wild" van Jasper Groos, stadsecoloog, met als belangrijkste onderwerp dat tellingen een integraal onderdeel van stadsnatuurbeleid moeten zijn. Het Stadsnatuurmeetnet is ontwikkeld door de gemeente Rotterdam in nauwe samenwerking met de universiteit van Leiden. Op mijn vraag of dat ook voor Amsterdam kon, antwoordde Jasper: "Een Stadsnatuurmeetnet heeft natuurlijk juist ook voor Amsterdam veel nut. Ik weet niet hoe de natuur daar nu wordt geteld, maar ik heb de indruk dat er vooral veel gegevens over Amsterdam zijn dankzij een aantal enthousiaste en deskundige tellers. Zolang je dat tellen niet structureel organiseert, loop je het risico dat als de tellers verdwijnen, ook de gegevens opdrogen. Een meetnet kan zorgen voor continuïteit in de gegevensstroom, zodat op den duur vergeleken kan worden. Inventariseren van natuur in de stad staat nu in de belangstelling, maar dat gaat vast ooit ook weer over en áls er ooit een kans was om stadsnatuurmetingen professioneel te regelen, dan is het nu wel".

Ik vraag mij zelf af of Amsterdam daar wel geld voor over heeft, nu de stad failliet dreigt te gaan aan de Noord Zuid lijn en bij natuurbeleid heeft onze stad helaas zwaar te lijden onder de verdeelde stadsdelenpolitiek. Bovendien gaat een ambtelijke dienst niet heel praktisch een goed plan van een andere gemeente overnemen, nee stel je voor, dan scoren ze niet, ze vinden liever zelf het wiel opnieuw uit. Marjos Mourmans en Ingrid Nagtzaam wisselden elkaar af bij een dialezing over hoe gierzwaluwen en echte zwaluwen kunnen overleven in moderne steden en dorpen, waarbij drie voorwaarden min of meer noodzakelijk zijn (en vaak ontbreken) om succesvol te kunnen broeden: een juiste nestlocatie, voldoende voedsel, nestmateriaal. Er werd verteld hoe wij ze kunnen helpen broedplaatsen te behouden en nieuwe kansen te creëren. Laat dat maar over aan deze dames die zo'n passie voor deze vogels hebben dat ze zelfs een Zwaluwen Adviesbureau hebben. Bij publieke stemming wonnen ze met de inrichting van hun Stadsvogelmarkt kraam ook nog eens de eerste prijs. Hein van Bohemen van TU Delft tenslotte, hield zoals te verwachten een lezing waarbij de voornaamste onderwerp natuurtechniek in de stedelijke omgeving was. Het herstel, ontwerp en de ontwikkeling van duurzame ecosystemen waarbij er integratie moet zijn van menselijke activiteit en natuurlijk milieu ten voordele van beide, zoals composteren- afval is grondstof -of natuurlijke waterzuivering. "Alles dichtbij met korte lijnen (geen kostbaar transport)" was een van zijn stellingen. Maatregelen om planten en dieren in hun habitatplekken te behouden en te ontwikkelen, vooral het voorkomen van schade met preventiekosten en integratie van sociologie en ecologie met vele toepassingen bij bouwen, beheer, functionele kunst en de plaats van vogels daarin: begroeide wanden en daken, helofytenlandschap, natuur op en onder viaducten en geluidswallen werden met vele andere voorbeelden getoond. Een totaalconcept zoals ook Hundertwasser dat met zijn "organische architectuurontwerpen" bedoelde. Gesterkt door de conferentie en met het actieplan in de achterzak laat Vogelbescherming Nederland weten zich de komende jaren in te blijven inzetten om die lijst met voorbeelden verder te laten groeien.

Het is me in de praktijk opgevallen dat Vogelbescherming een verkokerde ambtelijke organisatie is geworden. Met hun glatte professionele presentatie en weinig inspirerend diplomatiek taalgebruik passen ze met hun prater Kees de Pater en directeur Adri de Gelder meer in de wereld van overheden, (groen)projectontwikkelaars, makelaars en bouw wereld waarin ze bezig zijn om hun onderhandelingsposities niet te verspelen, zoals bij de kokkelvisserij en de Waddenzee. Omdat ze eigenlijk alleen werken met projecten staan ze op afstand van de leden en de mensen die vaak vrijwillig hun best doen voor de natuur. Als deze grote organisatie nodig is met bijvoorbeeld juridische hulp in de dagelijkse praktijk kunnen ze voor hen geen "advocaat van de wilde vogels" meer zijn. Ik vroeg zelf eens om directe hulp voor nesten bij renovatie van een

dak en werd verwezen naar mijn eigen vogelwerkgroep. Ik blijf zelf lid maar veel fanatieke vogelaars met kennis van zaken over bescherming hebben afgehaakt, omdat ze bij concrete zaken geen steun krijgen, ook niet als lid, en dat is beschamend. Veel betere communicatie, toenadering en wil tot samenwerking is daarom noodzaak. Hoop doet leven.

Evert Pellenkoff

Lees verder in Vogelnieuws, Themanummer Stadsvogels, juni 2006 Vogelbescherming.

BESTE VRIJWILLIGER

Op zaterdag 9 oktober 2006 werden de vogels op de Kinseldam (Hoeckelingsdam) voor de tweede keer verrast door een invasie van ruim 50 vrijwilligers. Nu waren het o.a. Bokjes die werden opgestoten door al die drukte. Leuk voor de vrijwilligers maar daar was het natuurlijk niet om te doen. Als hongerige schapen stortten zij zich op de jonge boompjes en het resultaat mag er zijn. Volgens een zeer globale schatting zijn er weer zo'n 20.000 boompjes verwijderd! De Commissie Bescherming van de Vogelwerkgroep Amsterdam dankt alle vrijwilligers voor deze enorme prestatie!

Wij danken ook de medewerkers van Staatsbosbeheer voor de prettige samenwerking en actieve belangstelling. In het bijzonder willen wij ook Saar Muller bedanken voor de heerlijke Soep!

Bijzonder blij waren wij met de opkomst die veel groter was dan het er aanvankelijk naar uit zag. De omstandigheden waren ook gunstig. Pas nadat de laatste vrijwilliger het eiland had verlaten begon het langzaam te regenen. Wat een timing!

Het gros van de wilgenopslag is nu weer verwijderd, zodat het eiland kan blijven fungeren als een belangrijk broed- en rustgebied voor de vogels. Tegelijkertijd is het ook duidelijk dat de natuur zich niet zo maar gewonnen geeft. Er wordt nu al overwogen om vóór het volgend broedseizoen deze actie nog eens te herhalen. Als de plannen concreter worden zullen wij dat natuurlijk laten weten

Uit de reacties is ons gebleken dat veel vrijwilligers, ondanks het zware werk, die dag erg hebben genoten. Wij hopen dan ook dat wij bij een volgende gelegenheid weer een beroep op jullie kunnen doen.

Het is de bedoeling om - evenals dit jaar - in het voorjaar van 2007 voor de vrijwilligers een vogelkijkdag bij de Kinseldam te organiseren.

Theo van Lent heeft fraaie foto's gemaakt die wij afzonderlijk in twee reeksen toesturen.

Tot slot zouden wij het erg leuk vinden als iemand van de vrijwilligers zijn of haar indrukken op papier zou willen zetten voor een kort verslag in "De Gierzwaluw", het tijdschrift van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Wij zouden je dan wel willen vragen snel te reageren i.v.m. naderende deadlines. Nogmaals onze hartelijke dank en hopelijk tot een volgende keer!

Bert Verweij (Commissie Bescherming van de Vogelwerkgroep Amsterdam 0297 - 565104 reacties graag naar bescherming@vogelwerkgroepamsterdam.nl

Info over de Vogelwerkgroep Amsterdam: <http://www.vogelwerkgroepamsterdam.nl>)

VLINDERS VANGEN

De ontspannen excursie en de lezing van Frits Bink en zijn vrouw Rosita op 5 augustus 2006, waarbij we ondermeer een Rouwmantel zagen in park Frankendaal, prikkelde mijn nieuwsgierigheid naar meer over vlinders. Niet als meester Prikkebeen met het net, maar met fijne lijntjes en letteren heb ik geprobeerd ze te vangen.

Ik ben weer eens uitgebreid gaan lezen in de ***Ecologische atlas van de Dagvlinders van Noordwest Europa*** van Frits Bink (1992). Inmiddels heb ik ook de in september 2006 verschenen KNNV uitgave ***Dagvlinders van Nederland*** in mijn bezit. Als deel 7 in de schitterende reeks Nederlandse fauna geeft het een beeld van het onderzoek naar dagvlinders in Nederland en de kenmerken van Nederlandse landschappen, die voor het voorkomen van deze groep vlinders van belang zijn. De hoofdmoot van dit prachtboek vormt de uitgebreide beschrijving van alle in Nederland waargenomen dagvlinders. Per soort wordt ingegaan op leefwijze, vliegtijd, voorkomen in Nederland en de mogelijkheden om de betreffende soort voor het Nederlandse landschap te behouden. Een kort ecologisch profiel geeft al deze kenmerken overzichtelijk weer (voor meer moet je echter weer bij Bink zijn). De soortbeschrijvingen gaan elk vergezeld van kleurenfoto's van de vlinder, het rupsstadium en het leefgebied, een zestal verspreidingskaartjes en diagrammen. Net voor de Nationale NachtvlinderNacht van 23 september, toen we bij lamp en laken van vele leuke soorten konden genieten, is de door Tirion uitgegeven Nachtvlindergids verschenen. De schemerblauwe gids geeft een goed overzicht van de ruim 900 soorten nachtvlinders in Nederland en België, die op ware grootte gedetailleerd zijn weergegeven in hun natuurlijke rusthouding (deltavorm). De fijne tekening en fletse kleuren dienen bij nachtvlinders ter camouflage, de "ogen" en soms felle kleuren op ondervleugels schrikken af en waarschuwen voor giftigheid. Onderzoek naar dag- en nachtvlinders is hard nodig want vele soorten "vliegen achteruit" door habitat verlies; geef je waarnemingen daarom door aan de Vlinderstichting. In vorige nummers van Blaasje heeft Fons Bongers veel mooie foto's van vlinders uit eigen habitat afgedrukt. (Over verlies van leefgebied gesproken, het strategisch gelegen natuurterrein van de Hoge Dijk, waar Fons

woont, is bedreigd door de aanleg van de A6/A9). Als je vorm en wezen van vlinders wilt leren kennen en ontdekken, kun je ze behalve te fotograferen ook eens proberen te tekenen. Dat valt nog niet mee. Bij het "live" schetsen zul je stilzittende exemplaren moeten vinden. Bij heet weer zijn ze superactief, omdat hun vleugels, die als zonnecollectoren fungeren, volledig zijn opgewarmd. Door alcohol in gistend fruit of door veel nectar zijn de vlinders vaak gedroogd en blijven rustig zitten; ook komen ze soms op je arm zitten om mineralen uit zweet te halen. In een vlinderkas als in de Hortus of in Emmen heb je vele kansen om tropische soorten te tekenen.

Als je vlinders bekijkt vallen het eerst de gekleurde vleugels op met de vele fascinerende details in hun tekening. Op de afbeelding zie je dat je deze ingewikkelde herhaalde patronen zal moeten vereenvoudigen. In ruststand zijn de vleugels naar boven gevouwen, waarbij de schutkleur aan de onderkant zichtbaar wordt. De ovale kop van een vlinder is verbonden met het borstgedeelte door een nauwelijks waar te nemen smalle nek. Het driedelige borstgedeelte is korter dan het achterlijf van zeven segmenten. Links en rechts van de denkbeeldige middenas worden met horizontale hulplijntjes gelijke afstanden bepaald om een symmetrische vorm te krijgen. De naar verhouding reusachtige vleugels zitten vast aan het tweede en derde segment van het borststuk. Ook de zes poten zitten hier aan vast. Veelal zien wetenschappelijke tekeningen, die beogen een natuurgetrouwe weergave te zijn, er wat droog en gedetailleerd uit. In een determineergids is dit nodig. Maar veel tekenaars hebben een andere benaderingswijze en kijken vooral naar de zuivere visuele kenmerken en letten meer op licht, de vorm, de kleur, de ruimtelijkheid en de stoffelijkheid van de vlinder en trachten dit op een persoonlijke manier in beeld te brengen. Vincent van Gogh schreef in een van de brieven aan zijn broer Theo, dat als hij naar de 'dingen der natuur' keek, deze dan trouw tekende met liefde. Met liefde! Dit lijkt me een belangrijke drijfveer voor tekenaars van vlinders. De prachtige tekening en kleur inspireren ook tot "diepe poëzie" zoals in dit gedicht van Ida Gerhardt:

De vlinder kwam van perk tot perk gevlogen
tot rustend hij de wieken opensloeg,
daar lag op 't blauw, in de schemerende bogen,
de sterrenhemel, die hij pralend droeg.

Op gronden van azuur stond uitgeschreven
der sterren stand in fijne stippeling,
en rond die diepten was een zoom gedreven
van zwart, waarin de blik besterven ging.

Ik sprak, over dit hemelveld gebogen:
"doet gij mij zó de diepste zin verstaan?"
Een stem: "verstond gij reeds uw eigen ogen
waarin dit alles mag gespiegeld staan?"

Misschien dacht Ida aan *Plebeius idas*, het Vals Heideblauwtje, met zijn fijne stippeling. De betovering van de aanblik van dit bedrieglijk blauwrokje leidt tot gedachtespinsels van filosofische en religieuze aard, die zich ontpoppen tot beelden van een nietig insect naar de grootse kosmos. Het is het oog van de beschouwer dat hier blijkbaar een blauwtje loopt, terechtgewezen door een stem die oproept om zelf nog maar eens te twijfelen aan wat je ziet en met verwondering te blijven kijken. Dat is wat ook de tekenaar doet.

Evert Pellenkoff

STRUINEN IN DE DUINEN

Op 30 september heb ik met drie deelnemers een excursie door de Amsterdamse Waterleidingduinen gemaakt. Het mooie nazomer weer zorgde er voor dat we veel libellen zagen zoals grote keizerlibellen, paardenbijter en oeverlibel. Maar ook eiafzettende steenrode(?) heidelibellen. Daar zit het vrouwtje achter de kop vast aan het mannetje, wanneer zij het achterlijf dippend in het water haar eitjes afzet. Dagpauwoog, boomblauwtje, vuurvlindertje, bont zandoogje, hooibeestje en trekkende Atalanta's waren de weinige vlinders die we zagen. Een van de vele actieve sprinkhanen liet zich met een loepje dichtbij bekijken net als een heidelibel die op de hand van Loes ging zitten. Met hun gezang waren de vogels door "trekhormonen" en hoge temperatuur van boven de 20 graden Celsius ook van slag. Zwarte mees, glanskopmees, goudhaantje, boomkruiper en tijftjaf verwelkomden ons zingend in het dennenlaantje bij de ingang en een grote gele kwikstaart vloog op. Een pad kruiste ons pad. Een mannetje havik liet zijn spectaculaire baltsvlucht en territoriumvlucht zien: met de heftig op en neer gaande vleugels rondjes maken met witte veren onder staart gespreid: het zogenaamde vlaggen. Vervolgens een golfvlucht omhoog en met gesloten vleugels omlaag duikend en dat met superbelichting van de lage zon. Guus van Duin meldde ook baltsende haviken boven de Vijfhoek. Terwijl we op een hoog duin met schitterend uitzicht zaten te zonnen, naderde een donkere

regenwolk met enkele flauwe regenbogen die langs ons schoof. Boven ons waren twee lulululu zingende boomleeuweriken (*Lullulea arborea*) hoog in de lucht tegen elkaar aan het strijden met op de achtergrond het zoemen van het giftig rokende wespennest dat Grandprix Zandvoort heet. Even later nog een groep van tien boomleeuweriken, eerst in het gras sluipend dan opvliegend naar hun jubelende soortgenoten. Veel trekkende zanglijsters, graspiepers, boompiepers en vinken kwamen voorbij en in een dicht meidoornbos zat een groep tuinfluiters en zwartkoppen door elkaar te zingen, fantastisch zo'n mediterraan sfeertje - nog nooit zo gehoord! Natuurlijk lokten de vele zangvogels ook diverse sperwers. Een ervan ging met een buizerd op een thermiekbel omhoog. Indian summer? Dat het najaar was kon je horen aan de bronstig burlende damherten in de verte. Volgende keer nog vroeger op pad wie weet is er dan met minder jiggers nog meer moois te zien.

Evert Pellenkoff

RAAMSLACHTOFFERS EN VOGELGRIEP

I was the shadow of the waxwing stain
By the false azure in the window pane

(De pestvogel afdruk waarvan ik de schaduw was
Door een valse blauwe lucht op het vensterglas)
Vladimir Nabokov

Veertig pestvogels, die begin dit jaar dood op verschillende pleinen en het station in Wenen lagen, bleken niet het slachtoffer van de vogelgriep geworden. Pathologen stelden vast dat ze voluit tegen ruiten waren geknald en de uitslag was dat ze allemaal dronken waren en hun nek hadden gebroken. Ze hadden langere tijd teveel bessen gegeten, die in de maag tot alcohol gefermenteerd was.

Tot ontzetting van veel leerlingen waren bij een school in Haarlem ook vijf dode pestvogels bij onder een ruit op het schoolplein gevonden. Ook bessenjenever?

Een ander soort raamslachtoffer werd gevonden naast het bushokje bij de rotonde van de Schellingwouderbrug, waar we verzamelen voor de Ganzenexcursies. Het betrof een ijsvogel die door de vinder onmiddellijk in de container was gegooid omdat hij bang was geworden door de media histerie rond de vogelgriep. Het terrein in de nabijheid heeft enkele in het oog vallende borden met ijsvogels die in een voor hen gecreëerde wand moeten broeden. IJsvogels vliegen vaak tegen ruiten omdat hun oog als een soort polaroidbril functioneert wanneer ze door de waterspiegeling heen kijken om visjes te vangen en dit specialisme wordt hen bij een spiegelruit fataal:

Voor deze heimelijk blauwe flits van de sloot
werd de spiegeling van het glas zijn dood
als de dood voor het virus werd hij weggegooid
zo zien wij hier - dit ontzielde juweeltje nooit.

Evert Pellenkoff

BUSEXCURSIE MEIJENDEL, zaterdag 26 augustus

Wat een verrassing was het mooie weer deze dag in de regenrijkste augustusmaand ooit! De bus voerde de 26 deelnemers eerst naar het koffiepunt: strandtent Sankt Moritz aan zee aan het eind van de Wassenaarse Slag, alwaar Harrie van der Hagen, een van de ecologen verbonden aan Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, ons een introductie gaf voor het gebied dat we zouden bewandelen. (N.B. Dankzij Jan Simons' eerder onderzoek en regelmatig contact met de beheerders konden wij op deze bijzondere plekken in Meijendel, aan de andere zijde van het prikkeldraad, worden toegelaten).

Achter de kunstmatig gesloten (zou in de toekomst moeten veranderen volgens Harrie) buitenste duinenrij, met opvallend veel Blauwe zeedistel, is een systeem van ZW-NO verlopende langgerekte paraboolduinen herkenbaar. Het duinbeheer is er op gericht om in dit gebied een grote natuurkern te scheppen met zo min mogelijk recreatieve voorzieningen. Centraal in dit gebied is een grote infiltratieplas drooggelegd, en na afplaggen, egaliseren, en uitgraven van poelen tot zomer-grondwaterniveau, is hier een systeem ontstaan van vochtige valleien: de Kikkervalleien. Als grote grazers lopen er Galloway koeien en Noordse fjordenpaarden rond. De zoetwaterpoelen worden gevoed door regenwater en kwel van een nabij gelegen infiltratiekanaal. Het droogleggen van de infiltratieplas was mogelijk omdat de drinkwaterwinning op een paar andere plaatsen geschiedt en ook omdat er tegenwoordig minder drinkwater uit de duinen gewonnen wordt.

Onze wandeling ging vanaf de strandtent landinwaarts, eerst door de Ganzenhoek, een droog en dichtbegroeid terrein. Een greep uit de vele soorten struiken hier: Boksdoorn, Egelantier, Rimpelroos, Duindoorn,.

Ook veel varens: en een nieuw ontdekte paardestaart: *Equisetum x morei* (hybride tussen Schaafstroo – *E. hyemale* - en Vertakte paardenstaart – *E. ramosissimum* -), Voorts veel kruiden: Glad parelzaad, Liggende

asperge, Kleine leeuwetand, Schermhavikskruid, Jacobskruid, Dubbelkelk met daarop parasiterend de Bitterkruidbremraap, Geel walstro met de Walstrobremraap, Vleugeltjesbloem (bloemen bij uitzondering wit door de witgekleurde 2 zijdelingse kelkbladeren – vleugels -), Driedistel. Elders in het gebied is recent het zeer zeldzame tot bijna verdwenen Rozenkransje (*Antennaria dioica*) gesignaleerd.

Van 12.30 – 13.10u genoten we in de pan van een hoog duin de lunchpauze, gezeten rond een heksenkring van de Weidekringzwam. Hier vertelde Harrie nog van alles over verschillen tussen N- en Z-hellingen. Vervolgens kwamen we, onder of over de afscheiding gaande, in de Kikkervalleien. Hier steeg ons enthousiasme ten top en, gecorreleerd hiermee, het tempo van de excursie dat toch al niet hoog was! We zagen hier veel fraaie soorten als Stijve ogentroost, Standduizendguldenkruid, Sierlijke vetmuur (bij de ouderen beter bekend als Krielparnassia), Parnassia, Dwergzegge, Zeegroene zegge, Watermunt. Tijdens de voorbereiding in juli zagen we hier ook Kruisbladgentiaan. In de poelen kranswiervegetaties en veel Aarvederkruid en Tenger fonteinkruid.

Na de Kikkervalleien haakte een groepje af, maar de meesten gingen nog een stukje verder door het eveneens afgesloten gebied ten O van de Ganzenhoekweg. Deze wandeling ging door sterk 'bestruikt' en 'beboomd' gebied. Aan de vele korstmossen en veel Buntgras en Schapegras was te zien dat het hier kalkarm is.

Geattendeerd door Colin, zoon van Evert Pellenkroft en zijn vrouw, zagen we hier een Blauwvleugelsprinkhaan en een harkwesp. Colin bleek trouwens toch een goed waarnemer te zijn van insecten en andere beestjes.

Van de vogels zagen we deze dag (o.a.) Boomvalk, een Visarend (wel erg in de verte), Buizerd, en in een infiltratieplas Tafeleend, Kuifeend, Dodaars, Aalscholver. Vanaf de strandtent nog Grote stern.

Terug bij hotel Duinoord namen we afscheid van Harrie met een enthousiast applaus voor zijn leuke en zeer vakkundige begeleiding. De bus pikte ons hier op en voerde ons naar Boerderij Meijndel, een paar kilometer ten zuiden van de Wassenaarse Slag. Daar hebben we nog van een pannenkoek genoten, en nog een avondwandeling gemaakt door de nabije duintuin (met o.a. Grote parasolzwam). Het zeer voldane gezelschap werd door de chauffeur teruggedreden naar Amsterdam en Amstelveen, waar we om circa 20.00 u arriveerden. In de bus natuurlijk nog applaus voor de uitstekende organisatie van Karin en ook voor de buschauffeur. Deze aardige chauffeur, Adri van Moort, bleek ook geïnteresseerd te zijn en hij heeft tot de lunchpauze de wandeling meegemaakt. Na zijn pensionering wordt hij lid van KNNV-Amsterdam, zo zei hij. ([zie ook de rubriek waarnemingen](#))

Jan Simons

VERSLAG FIETS- EN VAAREXCURSIE BOTSHOL, zaterdag 2 september 2006

Botshol staat al sinds de jaren 50 bekend om zijn kranswieren, indicatoren voor helder, kalkrijk en matig voedselarm water. Jan Simons is al vele jaren bij het onderzoek naar Kranswieren in Botshol betrokken en dus de ideale gids voor vandaag. We waren met 10 mensen. De weersomstandigheden waren deze dag opvallend goed in vergelijking met de rest van de week: droog (op een paar spetten na), en af en toe zelfs een waterig zonnetje tussen de donkere wolken.

Vlakbij de ingang naar boerderij Verweij zagen we het huisje met de defosfateringsinstallatie waar het inlaatwater uit de Oude Waver van fosfaat ontdaan wordt m.b.v. ijzerchloride. Dit fosfaatuitvloksel bezinkt in een geïsoleerd petgat in de Krakeelakker. Dit zilte water bepaalt het zwak brakke karakter van Botshol. Door sterke eutrofiëring in de jaren 60 en 70 ging de kwaliteit flink achteruit. Eind jaren 80 zijn maatregelen genomen om de waterkwaliteit te verbeteren: naast genoemde defosfateringsinstallatie, het aanbrengen van waterscheidingen tussen het moeras-/plasgebied en de aanliggende polders en verhoging van het waterpeil in Botshol. Door dit hogere waterpeil is minder inlaatwater nodig. Botshol verliest namelijk veel water door wegzijging naar de diepe polder Groot Mijdrecht. De waterkwaliteit verbeterde snel en de kranswiervegetatie groeide enorm (explodeerde volgens Jan!) in de jaren 90.

Vanaf boerderij Verweij voeren we met vier roeiboten via de Bruggesloot naar de Kleine en Grote Wijde. Vanuit ons bootje tuurden we in het water en langs de waterkant naar de vegetatie. Met behulp van een "secchi-schijf" (een schijf met afwisselende zwarte en witte vlakken) bepaalden we de zichtdiepte, een maat voor de waterhelderheid. Die was vandaag 1,70-1,90 meter en dat is goed te noemen (vorig jaar was dit 0,60 m). Met een haak visten we in onderwatervegetaties diverse planten naar boven. Zo vonden we veel dichte vegetatie van Groot nimfkruid (*Najas marina*, een grof gestekelde plant) en drie soorten kranswieren. We vonden vooral Gebogen kransblad (*Chara connivens*). Deze soort is tegenwoordig dominant in Botshol. Verder zagen we Sterkranswier (*Nitellopsis obtusa*) (deze soort was dominant in de jaren 40 – 70) en Stekelharig kransblad (*Chara hispida*). Met het blote oog waren op sommige planten de manlijke voortplantingsorganen te zien: piepkleine oranje bolletjes op de kransen van zijtakjes. Doordat kranswieren dichte onderwatervegetaties kunnen vormen, dragen ze, als schuil- en voedselplaats, bij aan de biodiversiteit van macrofauna, vissen en watervogels.

Zo'n zogenaamde kranwierweide konden we vandaag zien als een oplichtend geelgroen veld in de Kleine Wijde dichtbij het Grote Kooibos.

Verder zagen we Galigaan (*Cladium mariscus*, deze zeldzame Rode Lijst soort is in Botshol veel te zien langs de oevers) en Krabbescheer (*Stratiotes aloides*). Krabbescheer leeft afwisselend half boven en onder water en bevond zich nu vooral in het herfststadium (reeds gezonken onder het wateroppervlak).

Andere planten die we tegenkwamen waren: Smalle waterpest, Groot blaasjeskruid, Waterlelie en Gele plomp, Kamfonteinkruid, Watermunt, Melkeppe, Koninginnekruid en Bitterzoet.

In een luw petgat picknickten we tussendoor in ons bootje en hadden we tijd om vogels te kijken. We zagen onder andere een Heilige Ibis vliegen, met bijna doorschijnende wit/crèmekleurige vleugels. Andere vogels waren Aalscholver, Buizerd, Torenvalk en een Bruine kiekendief.

Kortom een heerlijke en leerzame dag. En bedankt voor de hand-out om thuis nog eens door te lezen.

Kinie Lont

VERSLAG WANDELEXCURSIE BLAUWE KAMER, zaterdag 16 september 2006

Het was nog vroeg, maar het beloofde een warme en zonnige nazomerdag te worden. Snel mijn spullen bij elkaar gezocht en in de auto naar Rhenen. Onderweg besloot ik bij afslag Driebergen de doodsaai snelweg te verruilen voor de prachtige groene binnendoorwegen. Voorbij Amerongen en de boswachterij Amerongse Berg heb je veelbelovende doorkijkjes naar de Nederrijn en zijn de contouren van de beroemde Cuneratoren al te zien.

Aangekomen in Rhenen haastte ik mij naar het verzamelpunt van het kleine treinstation. En ja hoor, er reden weer eens geen treinen. Tussen Utrecht en Rhenen had de NS bussen ingezet. Gelukkig stond het mobiele telefoonnummer van Bert Ripmeester in

Blaadje. "Bert zat heerlijk alleen in de bus te genieten van het prachtige uitzicht niet ver van Rhenen." Nadat Bert en ik een half uur hadden gewacht, en zich verder niemand meer had aangesloten, zijn we gaan lopen. Ik was verrast over de route naar het rivieroeverreservaat De Blauwe Kamer. In mijn herinnering was er maar één route, namelijk die langs het militaire ereveld op de Grebbeberg en de drukke hoofdweg. Maar de route van Bert was een stuk rustiger en liep over een schelpenpad langs de Nederrijn aan de voet van de Grebbeberg. Vanaf dit pad hadden we een prachtig uitzicht op de rivier en het natuurreservaat. We hebben nog even de Grebbeberg beklommen voor het ultieme uitzicht op de rivier en de uiterwaarden, maar helaas was daarvoor het bladerdek van de bomen op de berghelling nog te dicht.

Het wandelpad langs de Grebbeberg werd opgevrolijkt door boerenwormkruid, cichorei, duizendblad, reuze balsemien, bezemkruiskruid en hop. Het bezemkruiskruid is door het lancetvormige en stengelomvattende blad goed te onderscheiden van het jacobskruiskruid dat een veerdelig blad met een kleine stompe eindlob heeft. Bijzonder was het voorkomen van de besanjelier (ontdekt door Henk van Halm tijdens een KNNV-excursie in oktober 2002). Deze soort staat op de Nederlandse Rode lijst van planten en is zeer zeldzaam (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Besanjelier>). De klis en kruisdistel waren ook vertegenwoordigd maar helaas al uitgebloeid. Wisten jullie dat de kruisdistel geen echte distel is? De vaste plant behoort namelijk tot de schermbloemigen en niet tot de composieten. Bert wees mij ook nog op de Japanse duizendknoop, een adventief die op verschillende plaatsen in Nederland behoorlijk is gaan woekeren.

Bij De Blauwe Kamer aangekomen besloten we eerst de lange en daarna de korte route te lopen. Al direct aan het begin van onze wandeling stonden we tussen de ruïnes van de steenfabriek "De Blauwe Kamer". Deze fabriek is vanaf 1880 tot 1975 in bedrijf geweest. Bert en ik zijn nog even op zoek gegaan naar de zogenaamde misbaksels uit die tijd, maar die waren waarschijnlijk al meegenomen door jutters. De restanten van de steenfabriek zijn overigens prima opgenomen in het natuurontwikkelingsproces. De hellingen van de spoordijk, die het fabrieksterrein tegen hoog water beschermde, stond vol met braamstruiken waar doorheen haagwinde slingerde. Langs het voormalige kleidepot had zich spontaan een wilgenbos ontwikkeld. Er schijnen in het reservaat vier wilgensoorten voor te komen: de kat-, bos-, schiet- en amandelwilg. De boswilg was vanwege het appelvormige blad makkelijk te herkennen. Verwarring was er over de kat- en schietwilg. In de lunchpauze hebben we op het terras van het restaurant nog eens goed naar het blad gekeken en ontdekten we dat de katwilg lijnlancetvormig blad heeft met een lengte tot 25 cm en naar onderen omgerolde bladranden. Het blad van de schietwilg daarentegen was een stuk korter en van onderen zilvergrijs behaard. De amandelwilg, met haar kaneelbruine bast, meende ik gezien te hebben, maar Bert was niet echt overtuigd. Op het fundament van het voormalige locomotiefhuis zijn we even gaan zitten om wat te eten en te drinken. Vanaf dit uitkijplateau konden we met de verreijkster goed de koniksparden, galloways en vogels in het niet-toegankelijke deel van het reservaat zien struinen. Later werd mij duidelijk dat ik geen zwanen maar lepelaars aan de waterkant had zien staan. Tegen de steenpers van de fabriek stond een appelboom. We overwogen twee grote blozende appels te plukken, maar stelden teleurgesteld vast dat deze te hoog hingen. Tegen de steenoven groeide en bloeide de bosrank volop. In de steenoven hebben we nog even gezocht naar vleermuizen. Helaas, alleen in de wintermaanden schijnen er enkele grootoorvleermuizen te huizen. Bert wist ook nog te vertellen dat op de buitenmuur van de oven wilde reseda groeit. Nieuwsgierig gingen we op zoek,

maar we vonden niets wat er op leek. Wel zagen we bovenop de lange schoorsteen nog iets onduidelijks groeien, maar dat hebben we maar even gelaten voor wat het was. Niet alleen planten vinden hun onderkomen op het fabrieksterrein. Ook grazers zoeken regelmatig beschutting in de voormalige fabrieksgebouwen, getuige de uitwerpselen. Voordat we de gebouwen binnen gingen keken we dan ook eerst even of eventuele grazers naar buiten wilden, om panieksituaties te voorkomen.

Nadat we het fabrieksterrein achter ons hadden gelaten, liepen we door het grasland naar de paddenpoel, de Griendweidestrang en de vogelobservatiehut "De Blauwe Kijk". Langs de waterkant stond het sterk geurende watermunt volop in bloei. Ook naaldwaterbies, wolfspoot, waterweegbree, moerasvergeet-mij-nietje, tandzaad en lisdodde waren rijk vertegenwoordigd. Bert wist zich nog het voorkomen van slijkgroen te herinneren, een plantje waarvan ik nog nooit gehoord had en waarvan de naam niet echt uitnodigend klonk. Nieuwsgierig hielp ik mee zoeken, maar we moesten ons troosten met een plaatje in de bloemengids. Een schattig rozetplantje met roze bloemetjes. In het water dreef fijne waterranonkel tussen de smalle waterpest. Vanuit de vogelobservatiehut hadden we goed zicht op verschillende soorten eenden, futen, tientallen aalscholvers en blauwe reigers. Op onze terugweg naar het "bezoekerscentrum" passeerden we nog een groepje zwarte populieren, zeer karakteristiek voor de uiterwaarden maar in dit geval wel aangeplant. (De zwarte populier heeft doorzichtige bladranden en een zwart gegroefde stam; Oec. flora dl1, pag.81).

Er valt natuurlijk nog veel meer te vertellen over De Blauwe Kamer. We hebben veel meer planten gezien dan hier beschreven. Bovendien komen in ieder seizoen weer andere planten en dieren tevoorschijn. In het "bezoekerscentrum" vonden we heel veel informatie. Aan de informatiebalie vertelde men ons nog dat de grazers regelmatig worden ingeënt, dat grazersdruk in het gebied wordt gereguleerd door koniksparden over te plaatsen en galloways te verkopen voor de slacht, dat kadavers uit het gebied worden verwijderd en dat het gebied een bever met burcht rijk is. Tevreden en verkleurd liepen we over de Grebbedijk en langs de Grebbeberg terug naar de auto. In de auto op weg naar Amsterdam keken we terug op een zeer geslaagde dag.

Karin Tromp

PELAGISCH JAGEN OP DE NOORDZEE, zondag 8 oktober 2006

Direct na de aankondiging, lang geleden, hadden we ons aangemeld voor deze excursie op zee, 8 oktober 2006, want er zijn nog wel wat vogels aan onze waarnemingenlijst toe te voegen. In de week ervoor stuurde Jan Timmer adviezen van Guus van Duin door, om zeeziekte te voorkomen. Verscheidene excursiegangers hadden dan ook een reistabletje ingenomen, een watje of oordopje in één oor gepropt en meden voorplecht of vooronder. Mij beviel een plaats midden op het achterdek wel, waar je goed de horizon in het oog kon houden, ook zo'n tip. Daar had je trouwens ook goed zicht op de zeevogels. Een aantal deelnemers durfde er nauwelijks weg te gaan.

Een groot deel van de leden van de Vogelwerkgroep Amsterdam, leden van KNNV en IVN had zich voor deze bijzondere excursie opgegeven. Voor ons gevoel midden in de nacht, half zes, vertrokken we met een aanzienlijke rij auto's vanaf het Stadionplein voor een lange autorit naar het werkeiland Neeltje Jans. Twee uur later konden we met 45 mensen inschepen op de Maatje Adriana, die even na achten via de Roompotsluizen het zeegat uitvoer. We zagen zwermen piepers en vinkachtigen langs de dam trekken.

Omdat het de vorige dag erg hard gewaaid had, was de zee nog behoorlijk ruw. Enkele vogelaars hingen al na een poosje even over de reling om wat kwijt te raken, waarna het een stuk beter ging. Eén deelnemer is zelfs de hele dag zeeziek gebleven.

Chum

Al gauw begon de zon door te breken, die af en toe gehinderd door wat sluiers, de hele dag voor goed licht zorgde. Er woei een zuidzuidwestenwind die later afnam tot kracht 3, maar evengoed bleken de adviezen over warme kleding niet ten onrechte.

Op het middendek stonden emmertjes met chum klaar, een vieze smurrie van visafval, die Jan Timmer van een haringman in Amsterdam had meegebracht. Hier roerden enkele enthousiastelingen slaolie doorheen, zodat het goed bleef drijven. De deelnemers hadden allemaal een brood van eergisteren op de kop getikt en de schipper had nog een oud partijtje Makreel staan. Dit alles om de zeevogels te lokken. Na een poosje varen vlogen de eerste boterhammen door de lucht en werden steelpannetjes chum overboord gegooid. Al gauw werden we gevolgd door hele zwermen Mantelmeeuwen, Visdieven en een enkele Noordse Stern. Pas echt leuk werd het toen er ook Jan-van-genten bij kwamen. Scherpe waarnemers spotten een eenzame Fuut die over het water snelde, een groepje Rotganzen, wat Aalscholvers en soms een Zwarte Zee-eend.

Jagers!

Na een flink eind varen, verdween ook de Belgische kust uit het zicht en zaten we midden op zee, waar we door hoge golven heen en weer werden gesmeten. Lopen over het schip werd echt een acrobatische toer. Verderop legde de schipper de boot stil, zodat we alle gelegenheid kregen om de vogels goed te bekijken. Een

van de hoogtepunten was dat er een Grote Jager vlak boven ons verscheen, zodat we hem goed konden bekijken. Even later volgden Kleine Jager en een Middelste Jager Deze rovers deden hun naam eer aan, want telkens zagen we ze Visdiefjes of Kleine mantelmeeuwen aanvallen, in de strijd om het voedsel. Navraag in de auto terug en naslag in het vogelboek leerde ons waardoor de ervaren vogelaars direct in de gaten hebben met welke klasse jager je te maken hebt. Een Middelste Jager heeft gedraaide middelste staartpennen, die op lepels lijken en een Kleine Jager heeft middelste staartpennen die puntig uitsteken. Alleen de Kleinste hebben we niet gezien, net zo min als de Vorkstaartmeeuw, de Noordse Stormvogel en de pijlstormvogels, die Jan Timmer ons in het vooruitzicht had gesteld. Desalniettemin niets dan lof voor de uitstekende organisatie van deze dag. Bovendien hebben we kunnen genieten van een spectaculaire vliegshow.

Diep

Tegen twaalf begonnen we aan de terugtocht. De sterken onder de opvarenden durfden zich inmiddels te wagen aan de soep, een broodje bal of worst met mosterd, hetgeen allemaal in de kombuis verkrijgbaar was. Iemand vroeg zich - enigszins benauwd - af hoe diep de zee hier wel niet was, zo midden op dat grote water, zonder land in zicht. Welnu, heel diep denk ik; daarom heette deze excursie ook pelagisch, want volgens Van Dale is dat de diepe zee betreffende. Gelukkig konden we aan het eind weer veilig de vaste wal betreden.

Makreel op sleeptouw

Omdat degene die de Makreel in stukken sneed in plaats van zo'n stuk naar de meeuwen gooide, moesten de vissen maar in zijn geheel overboord. Volwassen mantelmeeuwen hadden daar geen moeite mee. Het was verbazingwekkend hoe ze de flinke Makrelen al vliegend naar binnen werkten. Een andere manier om de aandacht van de vogels te trekken vormde de door de schipper aan een touwtje achter het schip vastgebonden Makreel. Vooral juveniele Jan-van-genten, met haast een mooiere tekening op hals en borst dan de volwassen vogels, doken telkens op die vis. Soms liet er één zich, tot onze grote hilariteit, een stukje meeslepen. Omdat de beesten er een beetje gefrustreerd van werden, werd de Makreel maar weer losgeknipt. Er waren inmiddels ook Dwergmeeuwen gezien, een Drie-teenmeeuw en een Geelpootmeeuw. We voeren nog wat heen en weer, maar het lokvoer was langzamerhand op, al gooide men ook nog wat van een zeehengeltocht overgebleven pieren overboord. De deelnemers begonnen ook genoeg te krijgen van het voortdurende geronk van de scheepsmotor en tegen vieren legden we weer in de haven aan. Zo kon iedereen na deze lange en leuke dag op het water de terugtocht aanvaarden.

Loes en Frans van der Feen

Daglijst pelagische tocht 8 oktober 2006:

Rotgans

Zwarte Zee-eend

Middelste Zaagbek

Duiker species

Fuut

Jan-van-gent

Aalscholver

Bruine Kiekendief

Scholekster

Bontbekplevier

Drieteenstrandloper

Wulp

Oeverloper

Steenloper

Middelste Jager

Kleine Jager

Grote Jager

Dwergmeeuw

Kokmeeuw

Stormmeeuw

Geelpootmeeuw

Zilvermeeuw

Kleine Mantelmeeuw

Grote Mantelmeeuw

Drieteenmeeuw

Grote Stern

Visdief
 Noordse Stern
 Zeekoet
 Alk
 Veldleeuwerik
 Graspieper
 Oeverpieper
 Waterpieper
 Grote Gele Kwikstaart
 Witte Kwikstaart
 Ekster
 Kauw
 Spreeuw
 Vink
 Kneu

WAARNEMINGEN

Spectaculaire **Harkwesp** (*Bembix rostrata*), tijdens de busexcursie naar Meyendel vond Colin in het zand één van de grootste en meest imponerende, inlandse graafwespen, de spectaculaire harkwesp. Zwart met citroen-gele streeptekening op het achterlijf en van voren de ogen groenig met een lange snavelvormig verlengde bovenlip ("rostrata"). Helaas is deze zeldzame graafwesp op veel plaatsen verdwenen en alleen te vinden op zandige, schrale terreinen als van de kustduinen van Meijendel en de Amsterdamse Waterleidingduinen.

Hoewel de gevonden harkwesp aan het eind van haar leven rustig zat te suffen, zodat we hem met de loep konden bekijken en fotograferen, graaft deze forse wesp (15-22 mm), eerder in het seizoen als ze actief is, met zeer snelle gelijkmatige bewegingen van de borstelige voorpoten, een scheef aflopende gang die zich na 10 cm diepte verbreedt tot een nestkamer. Deze graafwespen zijn solitaire insecten die wel in elkaars nabijheid nestelen. De wespenmoeder bevoorraadt een uitgekomen larve met in totaal wel 40 vliegen die met de groter wordende larve in grootte toenemen; eerst met vliegjes en later, als de larve groter geworden is, met aanzienlijk dikkere exemplaren. Na ieder bezoek aan het nest wordt de opening weer zorgvuldig toegedekt. De wesp onderhoudt maar een nest per broedfase. Het bezit van een angel maakt de wijfjes "gevaarlijk" voor aanvallers en ze zijn fel geel getekend op lichaam en poten met waarschuwingkleuren. Ze maakt deel uit van een soort voedselweb in haar omgeving. Bladluizen bijvoorbeeld worden tevens gegeten door larven van bepaalde zweefvliegen die, eenmaal volwassen geworden, dan weer het slachtoffer kunnen worden van de harkwesp. Bij de nestholten hangen echter ook kleine grijsbruine, parasitair levende dambordvliegjes rond met op ieder achterlijfsegment enkele zwarte vlekjes. Eén soort, *Metopia argyrocephala*, valt op door de zilverachtig glanzende voorkant van zijn kop en is bekend als parasiet van veel zandbewonende graafwespen. De met zoveel moeite door de wespen bijeengebrachte prooien worden dan ook regelmatig niet door de wespenlarve, maar door een vliegenmade verorberd. Op het plaatje is te zien dat een vliegje wacht tot hij snel een eitje op de grote prooi onder de gravende harkwesp kan leggen.

Evert Pellenkoft

De **Grote groene sabelsprinkhaan**: tsriiiiiiiiiiii tsriiiiiiiiiiii tsriiiiiiiiiiii, overal klonk het de afgelopen maanden, luid en duidelijk. Een geluid dat lang aanhoudt, soms wel minuten lang. Het is een geluid dat ver draagt en van alle kanten op je afkomt. Het getsjirp begint na het middaguur en kan tot laat in de nacht aanhouden. Heel 'groen' Amsterdam klonk tussen juni en september naar de tropen (behalve in augustus want toen was het te koud en te nat). Wie de moeite neemt om de veroorzaker te zoeken zal flink wat tijd moeten uittrekken om hem te vinden. Het is net of er een spel met je wordt gespeeld. Als je op het geluid afloopt en je komt te dicht bij de bron dan stopt het abrupt en begint er achter je een nieuw getsjirp. Draai je je vervolgens om dan laait het tsjirpen weer op en klinken er achter je of van opzij, nieuwe ratels. Om gek van te worden.

Beter is het om heel stil te gaan staan en dan goed te kijken waar de herrieschoppers zitten. Als je gelukt hebt zie je ze, grote groene sprinkhanen, van soms wel 7 cm groot. Goed gecamoufleerd door hun heldere groene kleur, hangen ze bewegingloos aan het eind van een grassalm tussen het gras of aan een tak tussen de bladeren van een struik.

Het zijn de mannetjes van de Grote groene sabelsprinkhaan. Loop je op ze af en kom je binnen hun 'kritische afstand' dan wordt het gezang direct gestaakt en laten de dieren zich in de ondervegetatie vallen; onzichtbaar en niet meer terug te vinden. Is het gevaar geweken dan kruipen de sprinkhanen weer omhoog en begint het tsjirpen opnieuw.

De Grote groene sabelsprinkhaan is een van de grootste Nederlandse insecten. Met de lange vleugels kunnen de dieren goed vliegen. Ze eten zowel plantaardig materiaal als dierlijk voedsel. Insecten worden met de

stevige behaarde poten gevangen en met de krachtige kaken verscheurd. Wie de lange bruine sabel wil zien, zal een vrouwtje moeten vangen. En dat wordt meteen al een stuk lastiger want die roepen niet. Dus daar moet je toevallig tegenaan lopen. Heb je dat geluk dan zie je meteen hoe groot deze sabel is, soms tot ruim 3 cm. De sabel is de legboor van het vrouwtje en waarmee de eieren een voor een in de bodem worden 'geboord'.

De Grote groene sabelsprinkhaan is voor de Amsterdamse regio een algemene soort. Tot ver in het stedelijk gebied als er maar wat ruig groen groeit kan je ze vinden of beter gezegd horen. Dat is ook de methode waarop deze sprinkhaan wordt geïnventariseerd.

Geert Timmermans

De achtertuin van onze nieuwe woning aan de Pasteurstraat wordt begrensd door een vijf meter brede en zes meter hoge muur. De muur is van beneden naar boven begroeid met een mix van vuurdoorn, kamperfolie en klimop. Vanaf 12.00 uur tot zonsondergang staat deze muur in de volle zon. De bloemen, maar ook de bladeren trekken zeer veel insecten aan. Zo zag ik op woensdag 10 oktober 2006, 15.30 uur (zon en een temperatuur van circa 22 graden) een groot aantal verschillende insecten de nectar van de bloemen van de klimop verzamelen en de bladeren van de beplanting gebruiken om zich op te warmen.

De opwarmers; 3 **Paardenbijters**.

De verzamelaars; 5 **Gehakelde aurelia's**, 9 **Atalanta's**, meer dan 20 **Pyjamazweefvliegen** (*Episyrphus balteatus*), meer dan 100 **Blinde bijen** (*Eristalis tenax*) en een gelijk aantal **Puntbijvliegen** (*E. interruptus*).

Ook zag ik enkele **Dambordvliegen**.

s'Nachts vliegen er verschillende pijlstaartvlinders rond die ik nog niet heb kunnen determineren. Wordt vervolgd!

Geert Timmermans

Dinsdag 29 augustus 2006, Het is al voor de derde keer dit jaar dat ik een **Kolibrievlinder** in mijn tuin zie. Midden juli en midden augustus zat deze vlinder op mijn Albizzia, een mediterrane boom die deze zomer uitbundig bloeide. Beide keren kwam de vlinder om omstreeks 6 uur 's avonds. Vanmorgen om 9 uur was hij er weer. Nu eerst op de Ereprijs en daarna op de Stokrozen. Gelukkig had ik de kijker bij de hand en kon goed de witte vierkantjes op zijn lijf zien. Hij ging er daarna weer als een pijl (staart) vandoor.

Henriette Zoetelief